

Γιατί η κρίση δεν μας έκανε καλύτερους;

Του **ΝΙΚΟΥ ΜΑΡΑΝΤΖΙΔΗ***

Για πολλούς μελετητές των κοινωνιών και των θεσμών τους οι κρίσεις αποτελούν σημεία καμπής, ιστορικές φάσεις στις οποίες χαράζεται το μέλλον. Γνωρίζουμε, για παράδειγμα, πως το κραχ του 1929 στις ΗΠΑ οδήγησε στο New Deal, που είχε στόχο όχι μόνο την ανακούφιση των πληγέντων αλλά και την ανάκαμψη της οικονομίας και τη μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στη Γερμανία, πάλι, η ταπείνωση που υπέστη η χώρα στα πεδία των μαχών του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και η οικονομική κρίση που ακολούθησε συνέβαλαν καθοριστικά στην άνοδο του ναζισμού και στην κατάλυση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Αναρίθμητα παραδείγματα μας οδηγούν στο συμπέρασμα, πως μετά από κρίσεις άλλα κράτη γίνονται καλύτερα και άλλα παρακμάζουν ή οδηγούνται στην καταστροφή.

Όταν ξέσπασε η κρίση στην Ελλάδα, πολλοί αισιόδοξοι άνθρωποι αντιλήφθηκαν τα πράγματα υπό το πρίσμα της ευκαιρίας. Σκεφτόμενοι θετικά, θεώρησαν πως λόγω των συνθηκών

τόσο η πολιτική ηγεσία όσο και η ελληνική κοινωνία θα υποχρεώνονταν να δουν κατάματα την αλήθεια, θα απαγκιστρώνονταν από μύθους και χίμαιρες και θα συνειδητοποιούσαν την αναγκαιότητα των αλλαγών τόσο σε νοοτροπίες όσο και σε θεσμούς. Οι ίδιοι αισιόδοξοι άνθρωποι πίστευαν πως είχε φτάσει η στιγμή να επιδείξουμε ως οργανωμένο σύνολο μερικά χαρακτηριστικά που βρίσκονταν σε έλλειψη: πνεύμα ορθολογισμού, χειροπιαστή πατριωτική ανιδιοτέλεια και αφοσίωση στο κράτος δικαίου.

Δυστυχώς, τα πράγματα δεν προχώρησαν προς την αισιόδοξη κατεύθυνση. Οι αλλαγές που έλαβαν χώρα, περιορισμένες και ανεπαρκείς, επιβλήθηκαν από τους δανειστές μας και υλοποιήθηκαν εκ μέρους μας ανόρεχτα και απρόθυμα. Στο επίπεδο των νοοτροπιών και του δημόσιου λόγου κυριάρχησε ένας αντιδραστικός και πατριδοκάπηλος συναισθηματισμός. Αντιδραστικός γιατί υποστήριξε την επιστροφή μας σε ένα φαύλο παρελθόν, πατριδοκάπηλος γιατί οι περισσότεροι που επικαλούνταν την εθνική υπε-

ρηφάνεια δεν ήταν διατεθειμένοι να υποστούν καμιά πραγματική θυσία γι' αυτήν.

Σε αυτά τα χρόνια όχι μόνο δεν καταπολεμήθηκαν οι παθογένειες της πολιτικής ζωής (άκρατος λαϊκισμός, ανευθυνότητα, έλλειψη στοιχειώδους συνεννόησης, πελατειακές σχέσεις, διάθεση ασφυκτικού ελέγχου των θεσμών εκ μέρους της εκτελεστικής εξουσίας), αλλά αντίθετα μερικές από αυτές βρίσκονται σε έξαρση, ενώ προέκυψαν και νέες. Ο λαϊκισμός και η δημαγωγία τα τελευταία χρόνια έχουν λάβει τέτοια έκταση και ένταση που ακόμη και ο πιο εξοικειωμένος με τα τερτίπια της

ελληνικής πολιτικής μπορεί να μείνει άναυδος. Και δίπλα στην ακαλίνωτη δημαγωγία και ανευθυνότητα, προστέθηκαν ο εξτρεμισμός και οι αλήτικες συμπεριφορές. Βλέπει κανείς το Κοινοβούλιο τα χρόνια της κρίσης και νιώθει ντροπή και ανησυχία για την κατάντια του όχι μόνο λόγω του μεγάλου αριθμού ανεπαρκών ανθρώπων που υπάρχουν σε αυτό (εξάλλου, έτσι συνέβαινε και τα προηγούμενα χρόνια), αλλά και γιατί διαπιστώνει την ύπαρξη ατόμων που αν δεν χρήζουν άμεσης ψυχιατρικής αντιμετώπισης, σίγουρα χρειάζονται ψυχολογική υποστήριξη.

Απ' όποιο πεδίο της καθημερινότητας και των θεσμών να αντλήσουμε παραδείγματα, τα συμπεράσματα δεν θα είναι ενθαρρυντικά. Η παιδεία, για παράδειγμα, βρίσκεται σε φάση κατάρρευσης. Στον χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι μεταρρυθμίσεις που επιχειρήθηκαν αποδείχτηκαν κατώτερες των περιστάσεων και ναυάγησαν ή είχαν περιορισμένα αποτελέσματα. Το αρχαιότερο ίδρυμα της χώρας, το Πανεπιστήμιο Αθηνών, βρίσκεται στα όρια της διάλυσης, αλλά και τα υπόλοιπα

ανώτατα ιδρύματα της χώρας δεν καιρουν άκρας υγείας. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εκπαιδευτικοί αλληλοϋβρίζονται και αλληλοδέρνονται μπροστά στα μάτια των μαθητών τους λόγω της υποτιθέμενης αξιολόγησης. Αρκετοί θα ισχυριστούν πως για την κατάσταση ευθύνονται οι περικοπές των πόρων. Αυτό είναι ψευδές. Για την άσχημη κατάσταση ευθύνονται πολλές χρόνιες παθογένειες, τις οποίες όχι μόνο δεν καταφέραμε να διορθώσουμε αλλά σε πολλές περιπτώσεις διογκώσαμε. Πώς να εξηγήσει κανείς, για παράδειγμα, το χάλι που προκλήθηκε με τις μεταγραφές, τις γεμάτες αίθουσες με όρθιους φοιτητές σε μια χώρα με μεγάλο (ένα από τα μεγαλύτερα στην Ευρώπη αναλογικά με τον πληθυσμό) αριθμό πανεπιστημίων και χαμηλό δείκτη γεννητικότητας; Πώς να εξηγήσει την τραγωδία των καταλήψεων και των καταστροφών; Την ανορθολογική διοικητική στελέχωση; Με τον περιορισμό των πόρων; Αστεία πράγματα.

Τα παραπάνω δεν υποδηλώνουν πως δεν γίνονται προσπάθειες ή δεν έχουν επιτευχθεί βελτιώσεις σε κάποιους το-

μείς. Αλλά ας μην κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας: η γενική εικόνα της χώρας ύστερα από πέντε χρόνια κρίσης είναι αποκαρδιωτική και η αιτία γι' αυτήν την κατάσταση δεν είναι μόνο οικονομική. Θεσμοί και νοοτροπίες που έπρεπε να αλλάξουν παρέμειναν ίδια και अपαράλλαχτα, ενώ νέα δαιμόνια μας βρήκαν.

Τι φταίει για το γεγονός ότι δεν εξερχόμαστε από την κρίση καλύτεροι ως κοινωνία, αλλά περιστρεφόμαστε διαρκώς μέσα στην ίδια εφιαλτική δίνη; Πολλοί παράγοντες αναμφίβολα, αλλά η ισχυρή διαπλοκή μεταξύ οργανωμένων συμφερόντων και πολιτικής αντιπροσώπευσης, το πολιτικο-συνδικαλιστικό σύμπλεγμα, σε συνδυασμό με την έλλειψη πνεύματος συναίνεσης μεταξύ των πολιτικών ελίτ, έχουν την πρωταρχική ευθύνη για την κατάσταση που βιώνουμε.

* Ο κ. Νίκος Μαραντζίδης είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Καρόλου στην Πράγα και στο Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας.